

Economie, de regio en sectoren

Wat kunt u van 2018 verwachten?

Rico Luman

Sr. Econoom, ING Economisch Bureau
Rico.luman@ing.nl

@INGnl_Economie, @Ricoluman

Dag van de ondernemer - Hoorn

17 November 2017

Wat brengt de nabije toekomst?

- Wat gaat de economie doen? En in de regio?
- Wat kan ik verwachten qua opdrachten, omzet?
- Wat verandert voor bedrijven met het nieuwe kabinet?
- Drie sectoren met structurele groeikansen

Profiel van de regio – economische drivers in uw werkveld

Bedrijven

33.000 bedrijven (Kop van Noord-Holland) – waarvan ruim 6.000 in Hoorn
Omvang economie: € 9,3 mld. (Kop van Noord-Holland)
Sterke aanwezigheid agrarische sector, bouw en (detail)handel

Bevolking

Bevolking Hoorn 72.700 (+0,5% in 2017)
Bevolkingsgroei 2017 0,2% (0,6% in NL)
Aandeel 65-plussers: 18% (NL 18%)

Consumenten

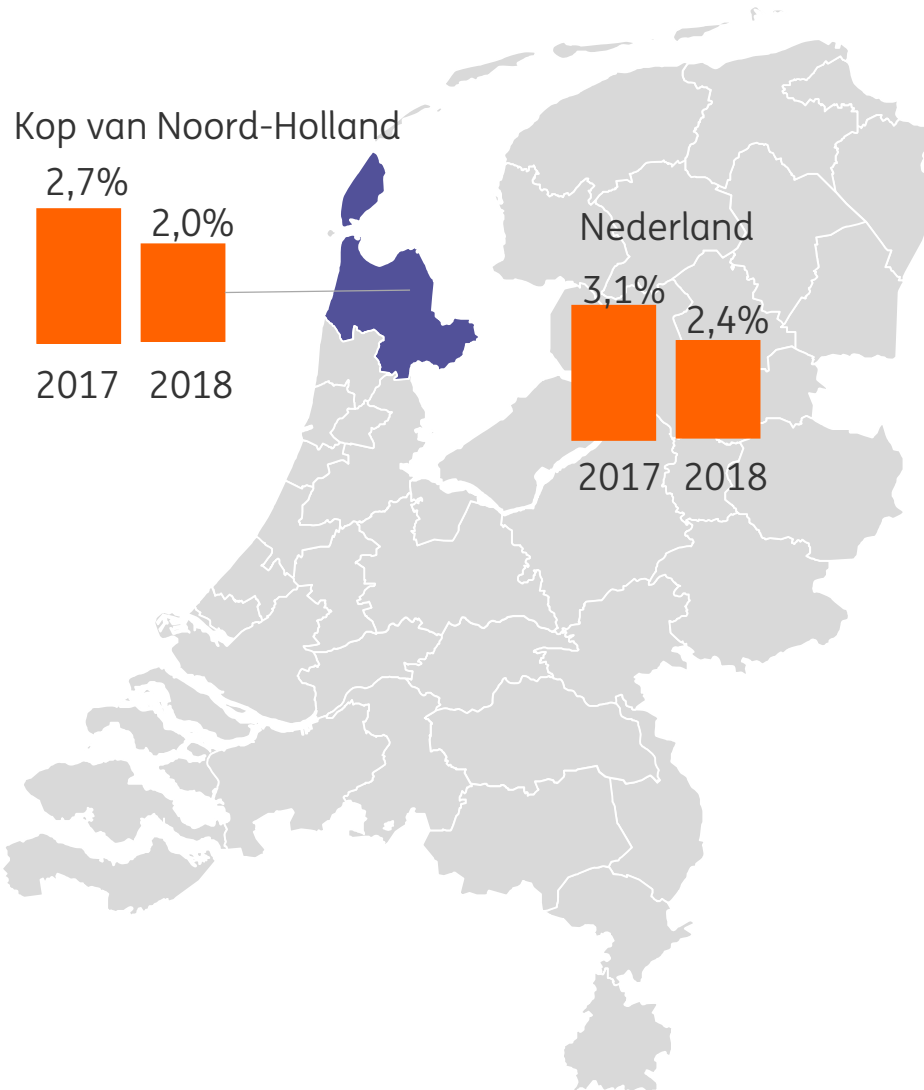
Besteedbaar Inkomen huishouden: € 35,8/k (€36,2/k in NL)
Doorsnee vermogen huishoudens: €10/k (€17/k in NL)

Arbeidsmarkt

Aandeel hoger opgeleiden: 26% (35% in NL)
Werkloosheid (2016): 5,1% (6% in NL)
Aandeel ZP-ers in de beroepsbevolking: 21% (16% in NL)

Vooruitzicht: economie groeit ook in 2018 stevig

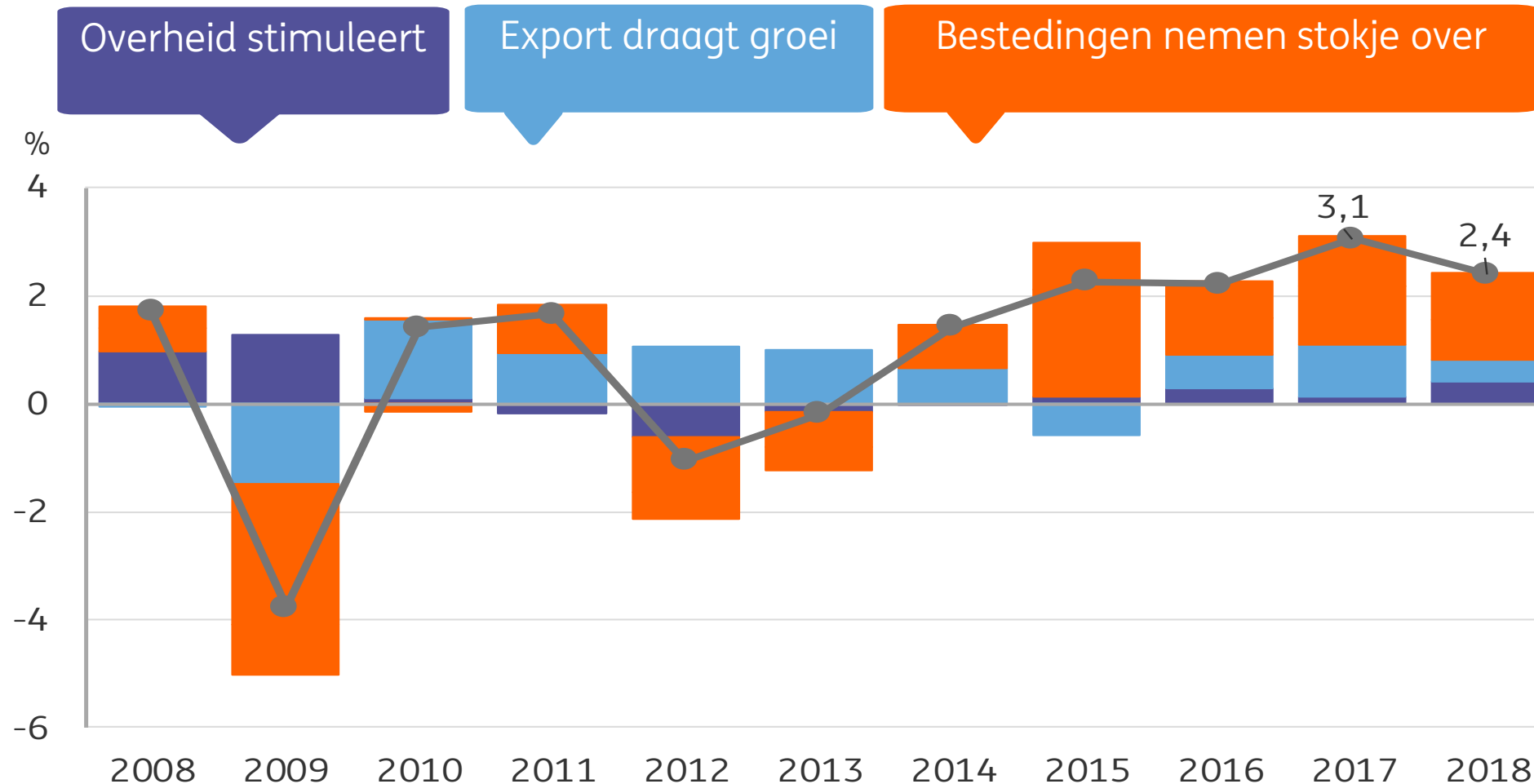
Regeerakkoord Rutte III:

- Lasten (per saldo) € 6 mld.
- Overheidsuitgaven: € 8 mld.
- Koopkracht 1,1%-1,4%
- Economische groei
- West-Friesland trekt de kar in NHN

Binnenlandse vraag is de voornaamste motor van de groei

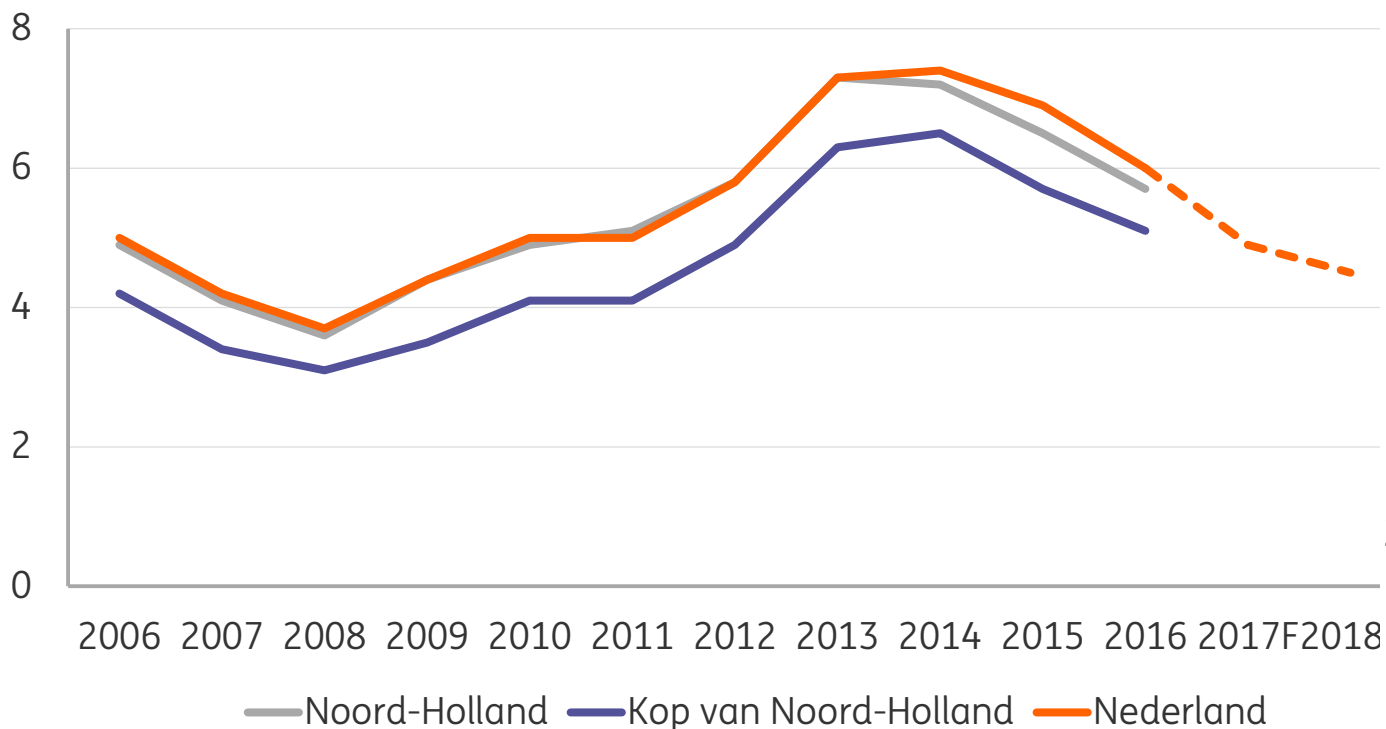
Bijdrage aan economische groei

Daling werkloosheid steunt economie, mismatch groeiende uitdaging

Werkloosheid daalt en blijft in de regio relatief laag

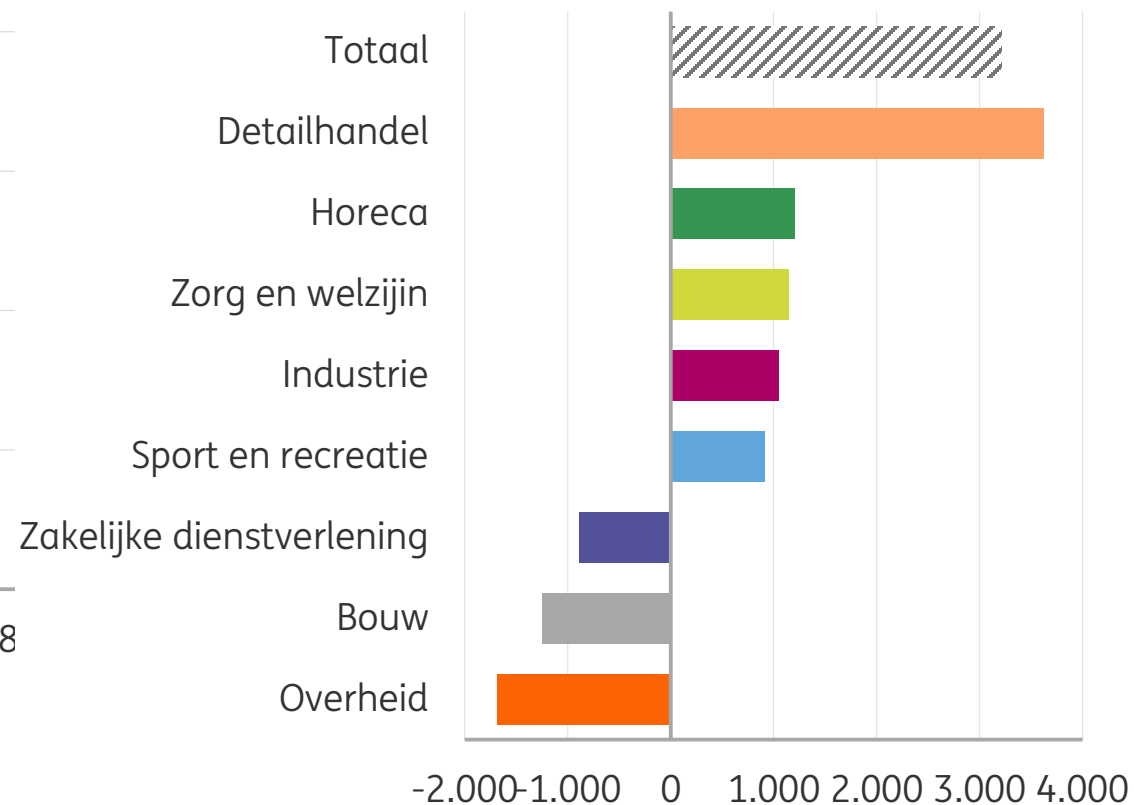
Ontwikkeling werkloosheid in % per jaar Nederland en regio

Bron: CBS, ING Economisch Bureau

Veel banengroei in detailhandel, leisure en zorg

Ontwikkeling aantal banen Kop van NH 2007-2016

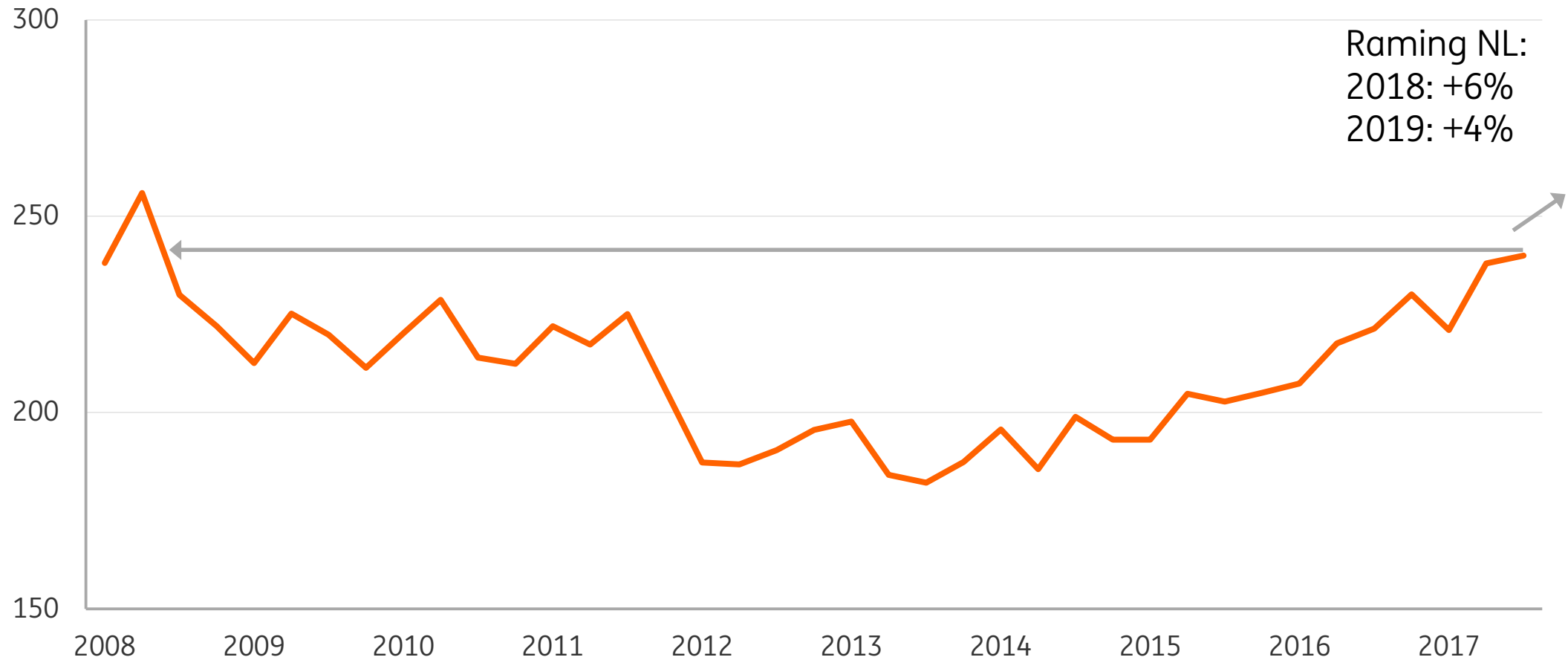

Bron: LISA, bewerking ING Economisch Bureau

Regionale woningmarkt: aanjager van de economie

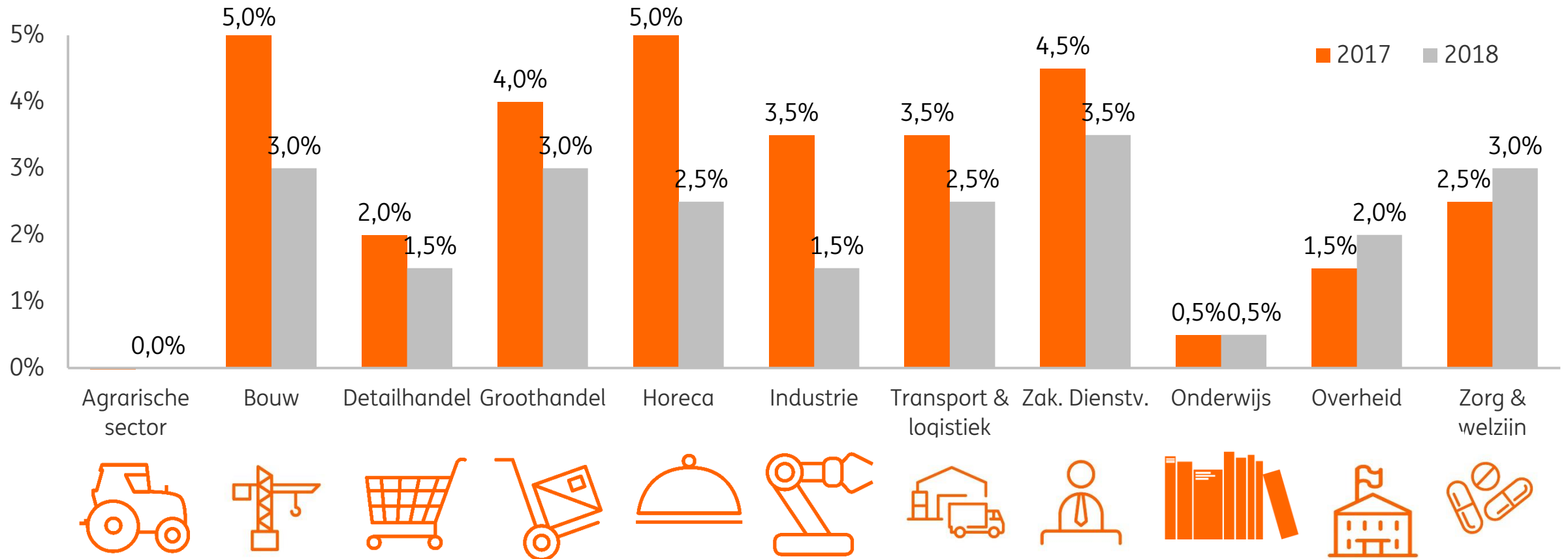

Gemiddelde prijs verkochte woningen West-Friesland

Bron: NVM

Breedgedragen volumegroei: uitschieters in Bouw, horeca en ZDV

Wat betekent het regeerakkoord Rutte III voor u?

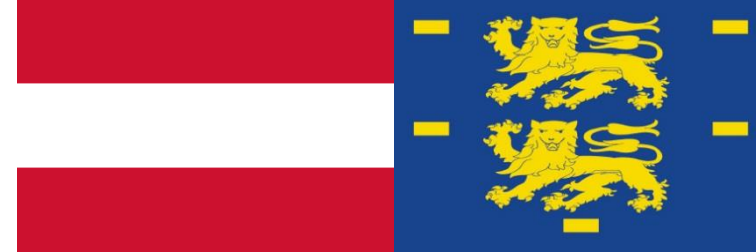
Negatief voor het mkb

- Het tweede jaar van de loondoorbetaling bij ziekte wordt collectief gedekt via een uniforme lastendeckende premie, te betalen door kleine werkgevers.
- Verlaging van de zelfstandigenaftrek.
- Verhoging belastingtarief Innovatiebox van 5% naar 7%.
- Invoering kilometerheffing voor vrachtverkeer verhoogt distributiekosten.
- Verhoging tarief in box 2 (inkomen uit aanmerkelijk belang van dga's) van 25% naar 28,5% in 2021.

Positief voor het mkb

- Periode van loondoorbetaling bij ziekte wordt teruggebracht van twee naar één jaar voor kleine ondernemers (tot 25 werknemers).
- Versoepeling ontslagrecht door introductie van opeengestapelde gronden.
- Verlaging van de vennootschapsbelasting van 20% en 25% naar respectievelijk 16% en 21%.
- Verruiming regelgeving voor het uitbetalen in aandelen voor start-ups en scale-ups.
- Verlenging periode van achtereenvolgende contracten voor bepaalde tijd van twee naar drie jaar.

Drie kansrijke sectoren voor de regio springen er voor de lange termijn uit

Voor groeiend Seed Valley ziet toekomst er rooskleurig uit

Het optimisme is groot onder de groenteveredelaars; ze bouwen Enkhuizen en omgeving vol

Jan Verbeek en Ibe Zeemeijer
Enkhuizen/Andijk

Kassen, koudsen, laboratoria, pakhuizen. En enkele proefvelden. Enkhuizen en wijde omgeving worden volgebouwd door zaadbedrijven uit binnen- en buitenland. Ooit bleefde het bij semierestige door de haringvangst, nu door de zaadbedrijven. Enkhuizen en omgeving heet nu Seed Valley.

Vooral alle zaadbedrijven die hier zijn gevestigd, zoals Enza Zaden, Syngenta, Monsanto, in een en de andere euro's in nieuwe en verbouwen. Volgens berekeningen van het RD gaat het in totaal om meer dan 1.000 mln.

Enkhuizen is de kramkamer van allerlei nieuwe groenterasen. Het gebied is van oudsher zeer geschikt voor de teelt van groenten, want er is genoeg met en relatief veel licht. Wie tomaten, als of broccoli koopt in de winkel, kan er vrijwel zeker van zijn dat de groente geteeld is uit zaad van de veredelingsbedrijven in West-Friesland.

De in Nederland ontwikkelde groentetenten gaan de hele wereld over. Bijna 85% van de hele zaadproductie wordt in het buitenland verkocht. Met een breed bereik: de ene groente moet het goed doen in de tropen, het andere zaadje is voor groente die geëld in koude regio's.

Het optimisme onder de ondernemers is groot. Hier geen vrees voor een Amsoy of Uter achtige partij die de markt wil verstoren. De ondernemers in de zaadindustrie — zowel familiebedrijven als dochterbedrijven van multinationals — kunnen fors investeren, omdat ze vertrouwen hebben in de toekomst. En omdat ze veel geld verdienen.

Nieuwkomers in de groenteveredeling zijn er nauwelijks. De top tien van bedrijven is al jaren hetzelfde. Als de zaadbedrijven iemand moeten vrezen, dan elkaar. Het is een contere race, wie als eerste een nieuw gewas of een groente met nieuwe eigenschappen op de markt brengt, heeft de markt.

Samenwerken aan onderzoek en ontwikkeling is uit de boer. Dit is wel een samenwerkingverband, stichting Seed Valley, maar daar wordt vooral over de arbeidsmarkt of over promotie van de sector gesproken. Wat er in de individuele laboratoria gebeurt, blijft in de individuele laboratoria.

“Onze belangrijkste opdracht is om de tijd te verkorten om nieuwe rassen of eigenschappen te ontwikkelen”, zegt directeur Peter Acda (54) van de Zwitserse-Chinese multinationaal Syngenta. Nu duurt dat zo'n tien tot twaalf jaar. “We willen de doorlooptijd terugbrengen naar vijf tot acht jaar.”

Syngenta is groot in broccoli en

Wie is wie in Seed Valley?

De regio Enkhuizen vormt het centrum van de Nederlandse groenteveredeling. In het Westland en in Noord-Brabant staan ook onderzoekcentra, kassen en proefvelden, maar de zijn geringe van omvang.

Seed Valley, waartoe Andijk en Warmterhuizen worden gerekend, telt bijna dertig zaadbedrijven en toeleveranciers. Er zijn maar dan verdund met mensen werkzaam in de veredeling. Het opleidingsniveau is hoog bijna de helft heeft een HBO-opleiding of universitaire studie voltooid.

Een handvol bedrijven heeft bouwplannen bekendgemaakt. Zo staat familiebedrijf Enza Zaden €50 mln in aan uitbreiding. Syngenta investeert €36 mln, Monsanto €9 mln in en Warmterhuizen gaan zowel Bqo Zaden als Bazaara Seeds de activiteiten uitbreiden.

Samenwerkingsverband Seed Valley werd tien jaar geleden in het leven geroepen toen veredelaars problemen kregen met het aantrekken van geschikte medewerkers. De studie plantkunde trok toen nog maar acht eerstejaars studenten. En dat waren ook nog eens buitenlandse. Inmiddels is het bijgekord.

Wegeningen heeft dit jaar 95 eerstejaars plantkunde. De arbeidsmarkt is maar in evenwicht, hoewel al in Enkhuizen, die 10.000 inwoners heeft, honderden vacatures zijn.

bloemkool. Acda claimt dat Syngenta Enkhuizen het grootste centrum ter wereld voor groentezaden is. Er werken 550 mensen, zegt Acda, en zijn van plantenveredelaars, maar ook voor financiering op micro-niveau op het land. Acda: “Buiten werken is niet populair. Daar zetten we nu uitendrachten in.”

Om de noodzakelijke verandering mogelijk te maken, investeert Syngenta de komende jaren meer dan €36 mln in onderzoek en ontwikkeling in Enkhuizen. Denk aan nieuwe technologie in kassen en teekamers, of het gebruik van robots en kweeken sonder daglicht, waardoor zaadjes sneller kunnen groeien door de juiste combinaties van verschillende kleuren licht.

Niet alleen Syngenta investeert miljoenen in Enkhuizen, ook het familiebedrijf Enza Zaden heeft grote plannen. Directeur en eigenaar Jap Maareeuw

“Buiten werken is niet populair. Daar zetten we nu uitendrachten in.”

Peter Acda, Syngenta

Enkhuizen naar de reeds geëerde ni enbouw. In 2011 overroef een nieuw lab opgeleverd. Daarna is het hoofkantoor aan de beurt: er komen 150 werkplekken bij. Maareeuw schat dat zijn bedrijf alleen al in Nederland €50 mln investeert de komende twee jaar.

Enza Zaden — Enza staat voor De Enkhuizer Zaadwinkel — heeft in de stad 650 mensen aan het werk, van wie de helft in onderzoek en ontwikkeling. De onderneming zag deze vorig jaar €264 mln in om en bereidt 30% daarvan aan R&D. Het bedrijf is over heel de wereld actief, zo blijkt uit de kaart die prominente op het kantoor van Maareeuw hangt, en groeit 10% per jaar. Elk land heeft ander zaad nodig, afgestemd op klimaat en teekomstandigheden. Enkhuizen blijft het middelpunt. Hier worden alle zaden

tomen om zoeel sneller te laten groeien met een mix van kleuren. FOTO: JACQUES STRAATMAN VOOR LEFD

op afkites, gewicht, kleur, kleding en andere eigenschappen gecontroleerd. Optimisme en overgloed alom, maar bloeit Seed Valley over 8 en jaar roknog? Enza Zaden en Syngenta zeggen volmondig ja. Volgens de twee multinationals zal de vraag naar groenten alleen maar toenemen. Maareeuw: “Wij leveren 1200 variëteiten binnen de groentegedijnde en soorten groentegewassen. Ik denk dat mensen altijd verse groenten willen eten. Sterker nog, door de steeds groter wordende wereldbevolking zal de vraag alleen maar toenemen. Wij zijn leveranciers van grondstoffen.”

Maar ze moeten wachten op de Europese Commissie. En dat is spijtig, want de technologie is in de VS wel toorgestaan. Zo dreigen de Nederlandse zaadbedrijven op achterstand te worden gezet. Maareeuw: “Als het straks niet mag van de Europese Commissie, dan hoop ik dat wij niet worden gedwongen een deel van de research te verplaatsen naar de VS. We willen internati onaal een gelijk speelveld.”

In een klein deel aan de rand van de stad is de nieuwe generatie ondernemers aan het werk. Wessel van Paassen is een jonge ondernemer (16) die beesten is

interesseert in de spijten van Van Paassen. Als hij iets slaagt kan zaadjes sneller te laten groeien met zijn mix van groen, rood en blauw licht, dan heeft hij er grote opdrachten over bij.

Van Paassen is een zoon van Seed Valley. Hij kon het chrysantheem bedrijf van zijn vader overnemen, maar koos voor nieuwe technologie waarmee telers, zo als zijn vader, al meer groenten en bloemen kunnen kweken. “Kwekers zijn terughoudend, maar er is echt een onlag gaande”, zegt Van Paassen enthousiast. “Klanten komen van alle kanten aanvaaien.”

Zijn bedrijf Green Simplicity eet inmiddels drie ton om. Dat is klein get vergeleken bij Enza Zaden en Monsanto, maar Van Paassen weet ook: Seed Valley is vruchtbare grond voor nieuwe zaadjes.

Dank voor uw aandacht!

Meer kennis op: ING.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie

The screenshot shows the ING website interface. At the top, there is a navigation bar with the ING logo and links for 'Producten', 'Ondernemen', 'Community', and 'Service & Contact'. A search bar is located on the right. The main content area features a sidebar on the left with a 'Kennis over de economie' menu. The main article is titled 'Noordkop ziet vooruitgang' and includes a sub-headline 'Economie Kop van Noord-Holland in 2017'. The article text discusses economic growth in the 'Noordkop' region. A social sharing box and a contact card for Rico Luman are also visible.

ING Producten ▾ Ondernemen ▾ Community | Service & Contact

Zoeken

Kennis over de economie

- > Onze economie
- > Uw sector
- ▼ Uw regio
  - > Regio's met elkaar vergeleken
  - > Groningen, Friesland en Drenthe
  - > Overijssel en Gelderland
  - > Utrecht en Flevoland
  - > Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland
  - > Noord-Brabant en Limburg
  - > Conjuncturele ontwikkelingen in uw regio
- > Ondernemen

> Zakelijk > Kennis over de economie > Uw regio
> Conjuncturele ontwikkelingen in uw regio > Regios
> Noordkop ziet vooruitgang

Noordkop ziet vooruitgang

Economie Kop van Noord-Holland in 2017

De economie van de 'Noordkop' groeit in 2017 met 2,7% sneller dan in 2016. Ondernemers in horeca en toerisme merken dat de binnenlandse markt aantrekt en Marinestad Den Helder ziet bezuinigingen bij defensie langzaam plaatsmaken voor investeringen. In West-Friesland toont het succesvolle 'Seed-Valley' zich met grote nieuwe investeringen een echte economische motor.

Economische versnellers en vertragers voor de Noordkop

De Kop van Noord-Holland strekt zich uit van Texel tot Schagen en West-Friesland. De regio heeft een economische omvang van zo'n € 9 miljard en levert daarmee een bijdrage van 1,5% aan de landelijke economie en 7% aan de provinciale economie. Naar verwachting kan 'de Noordkop' in 2017 een economische groei van 2,7% tegemoet zien. De regionaal belangrijke bouwsector blijft in 2017 groeien, maar na sterk herstel minder hard. Daarnaast nemen consumentenbestedingen nemen toe en dat is

Deel deze pagina

Rico Luman

Sector- en regio econoom
E [Rico Luman](mailto:Rico.Luman@ing.nl)
M 0683648954